

Portret matki i syna - A. Mickiewicz *Do Matki Polki*

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Adam Mickiewicz, *Konrad Wallenrod: powieść historyczna z dziejów litewskich i polskich*, Paryż 1949.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Do Matki Polki*, oprac. Małgorzata Orzeł, Wrocław 1989.
- Źródło: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-64fb05d9-8344-4b0a-97ca-a8dc7288aaa8/c/4.pdf>.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Do Matki Polki*.
- Źródło: Alina Witkowska, *Mickiewicz. Słowo i czyn*, Warszawa 1983, s. 112–113.

Portret matki i syna - A. Mickiewicz *Do Matki Polki*

Na pobojuwisku, Artur Grottger

Miłość macierzyńska kojarzy nam się z bezgranicznym, bezinteresownym poświęceniem się dla dobra dziecka. Gdyby wiersz Mickiewicza nie powstał w czasie zaborów, zapewne rozwijałby motyw matki w podobnym duchu. Ale przedmiotem troski matki Polki jest przede wszystkim zagrożony byt narodowy, a w swoim synu znajduje ona największego sojusznika w walce o dobro kraju.

Twoje cele

- Dokonasz analizy i interpretacji wiersza *Do Matki Polki*.
- Omówisz portret matki i syna na podstawie utworu *Do Matki Polki*.
- Poznasz koncepcję mesjanizmu romantycznego.
- Dowiesz się, z czego wynikała popularność mitu matki Polki w romantyzmie.

Przeczytaj

O autorze

Walenty Wańkowicz, *Adam Mickiewicz na Judahu skale*, 1828

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Jako niemowlę Adam miał wypaść z okna rodzinnego domu. Matka zanosła cudem uratowanego synka przed oblicze Matki Bożej Ostrobramskiej, żeby ofiarować Jej jego życie i zdrowie. Nie dziwi więc, że wyrósł z niego człowiek niezwykły, do dziś uważany za najznakomitszego polskiego poetę. Urodził się w Wigilię w 1798 roku koło Nowogródka.

Ojciec poety, Mikołaj, osierocił rodzinę w 1812 roku, zostawiając długi i czterech nieletnich synów. W tym samym roku Adam obserwował przemarsz wojsk napoleońskich podczas kampanii moskiewskiej. Nauki pobierał w powiatowej szkole dominikanów w Nowogródku, a następnie studiował na Uniwersytecie Wileńskim.

Towarzystwo Filomatów

Pierwsze wiersze zaczął układać już w szkole, w wieku 11 lat, w ramach ćwiczeń z retoryki. Podobno nie były to wówczas wybijające się utwory. Na Uniwersytecie Wileńskim Mickiewicz zawiązał trwałe przyjaźnie, m.in. z Tomaszem Zanem, Józefem Jeżowskim, Janem Czeczotem i Franciszkiem Malewskim, z którymi w 1817 roku założył Towarzystwo Filomatów, czyli stowarzyszenie miłośników nauki. Przyjaciele dużo czytali, interesowali się kulturą końca XVIII wieku i [libertynizmem](#). Z polskich twórców największe wrażenie robili na nich Franciszek Karpiński i Stanisław Trembecki. Do ideałów filomatów należały: równość, praca, cnota i patriotyzm. Spędzali razem czas na dyskusjach.

Do Matki Polki

Najbardziej trwałe mity narodowe o wyraźnym zabarwieniu patriotycznym powstały w czasach romantyzmu i są efektem utraty państwowości

u schyłku XVIII wieku. Stały się ważnym nośnikiem kultury i pamięci pokoleniowej, wzmacniały sferę wartości, wzbudzały wiarę w nadzwyczajny rodowód narodu, utrwały poczucie tożsamości narodowej. Dawały gotowe wzory, w przystępny sposób objaśniały otaczający świat. Skutecznie oddziaływały na świadomość społeczną poprzez metafory, symbole i rytuały. Podkreślały wspólnotę interesów i wzbudzały emocje.

“ [...] Matka Polka jest wzorcem kobiecości, efektem naszej skomplikowanej historii, która stworzyła obraz kobiety heroicznej, zdolnej do niesamowitych poświęceń dla dobra Ojczyzny, skoncentrowanej przede wszystkim na rodzinie, nie na sobie. Turbulencje historyczne naszej państwowości powodowały, iż to na kobietach spoczywał obowiązek wychowywania swoich dzieci w duchu głębokiego patriotyzmu, dbania o ciągłość języka i kultury, ale też posyłania swoich synów na pewną śmierć w imię dobra wspólnego. Musiały one przy tym dbać o całe gospodarstwa domowe, pod nieobecność swoich mężów, walczących za Polskę. Ogrom spraw, z którymi musiały uporać się, połączony z wyzwaniem natury emocjonalnej budzi podziw i do dziś oddziałuje na mentalność wielu polskich kobiet.

Rolę takiego wychowania można dostrzec w wierszu Adama Mickiewicza *Do Matki Polki*, w którym autor zawarł przekonanie, iż powinnością tytułowej matki jest przygotowanie syna do roli konspiratora i przyszłego męczennika za sprawę narodową. Los owej matki jest tragiczny, gdyż zdając sobie sprawę, że jej dziecko być może wcale nie dozna chwały ze względu na spiskowy charakter jego walki, czy też mając nawet świadomość realnego ryzyka utraty ukochanego syna, musi go wychowywać tak, by ten w przyszłości gotów był oddać życie za Ojczyznę. Widoczna jest tutaj analogia do

Pomnik Centrum Zdrowia Matki Polki
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

losu Matki Boskiej, która również musiała w imię wyższego celu pogodzić się ze śmiercią syna. Poza tym, patrząc przez pryzmat mesjanizmu polskiego, można stwierdzić, że jeżeli wielką misją Polaków było szeroko rozumiane zbawienie narodów, to warto również w tym miejscu podkreślić kluczowe zadanie jakie przypadło żyjącym wówczas kobietom - mianowicie - wychowanie w duchu wspomnianej misji przyszłych pokoleń. Matka Polka może być zatem odczytywana jako „formuła udziału kobiet w polskiej wspólnotcie narodowej. Przez macierzyństwo kobieta w Polsce wkupia się w tę wspólnotę.

Źródło: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-64fb05d9-8344-4b0a-97ca-a8dc7288aaa8/c/4.pdf>.

Wiersz *Do matki Polki* powstał w 1830 roku, tuż przed wybuchem powstania listopadowego. Mickiewicz uważał, że młodzi ludzie muszą się nauczyć nowej metody walki, ponieważ zaborca zmusza Polaków do podstępnych działań i spiskowania.

((Alina Witkowska

Mickiewicz. Słowo i czyn

Zdawał się sądzić, że każdy działający jawnie jest potencjalną ofiarą, na której szyi zaciśnie się śmiertelna pętla powroza (...). A nie były to dla Mickiewicza teoretyczne rozważania z zakresu moralności i taktyki działania, lecz głęboko przeżyte doświadczenie własnego losu. Tak właśnie odczuwał sytuację swoją oraz „spółuczniów, spółwięźniów, spółwygnańców” litewskich, z którymi już stoczył walkę „sąd krzywoprzysiężny”. Dodajmy i tę okoliczność, iż ofiary wyroku znajdowały się nadal w ręku kata i Mickiewicz nie tylko przez sentyment poczuwał się do wspólnoty losu. Doskonale wiedział, że jest to więź rzeczywista i jego zachowanie, jedyne, któremu udało się wyrwać poza kordon, może rzutować na ich życie.

Kompromitując ich mógł przekreślić szansę skrócenia wyroku bądź przynajmniej złagodzenia kary. Toteż każdy swój czyn człowieka już wolnego oglądał w świetle ich położenia, ich aresztanckiej bądź zesłańczej doli. Wiadomo, wskazują na to listy, jak nerwowo i gwałtownie reagował na wzmianki ukazujące się za granicą,

a podnoszące polityczne zasługi towarzystw wileńskich i jego samego. Winy.

Źródło: Alina Witkowska, *Mickiewicz. Słowo i czyn*, Warszawa 1983, s. 112–113.

Warto wspomnieć, że rezygnacja z otwartej walki oznacza zubożenie **etosu rycerskiego**, żywego w literaturze jeszcze w oświeceniu. Matka Polka powinna więc mieć świadomość, że chcąc wychować syna w duchu patriotyzmu, powinna go od najwcześniejszych lat uczyć odwagi, determinacji i wytrzymałości. Musi umieć walczyć z samotnością, lękiem przed śmiercią i cierpieniem. Mit matki Polki jest nośny – mogą się weń wcielić ówczesne adresatki wiersza. Sprzyja temu m.in. rozpoczęcie wiersza od **apostrofy** do matki Polki i utrzymanie zwrotu do niej w całym utworze.

Wiersz *Do matki Polki* kreuje również mit powstańca – męczennika walczącego w imię wolności ojczyzny bez obietnicy zwycięstwa i sławy. Kim jest ów powstaniec? Uobecnia się w nim „Dawnych Polaków duma i szlachetność” – a więc reprezentuje on sobą tradycyjne polskie wartości. Jednocześnie wykazuje zainteresowanie historią swojego kraju, podobnie jak Alf (Konrad) w Mickiewiczowskim *Kondradzie Wallenrodzie*, który słuchał opowiadań pamiętającego dawne czasy natchnionego starego barda, Halbana. Stary wajdelota został przedstawiony jako:

((Adam Mickiewicz

Do Matki Polki

Sędziwy starzec, który u podwojów
Między giermkami i paziami siedział.
Prusak czy Litwin, jak widać ze strojów.
Brodę miał gęstą, wiekiem ubieloną,
Głowę obwiewa ostatek siwizny,
Czoło i oczy zakryte zasłoną,
W twarzy wyryte lat i cierpień blizny.

W prawicy starą lutnię pruską nosił,
A lewą rękę wyciągnął do stoła

Artur Grottger, *Pożegnanie powstańca*, 1866

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

I tym skinieniem posłuchania prosił.

Źródło: Adam Mickiewicz, *Do Matki Polki*, oprac. Małgorzata Orzeł, Wrocław 1989.

Artur Grottger, *Na pobojuwisku*, 1863

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Tak samo postępuje syn matki Polki, który „Do starca bieży, co mu dumy pieje”. Nie tylko jednak zgłębia dzieje narodu i dojrzewa do walki o niepodległy byt Polski, lecz także dorasta do najwyższego poświęcenia – oddania życia za ojczyznę, do męczeńskiej śmierci. Pod tym względem jest on podobny do Chrystusa. Podobnie jak On, oddał życie za innych. Symbolem męczeńskiej śmierci, z jaką powinien się liczyć powstaniec i jego matka, jest krzyż:

((Adam Mickiewicz

Do Matki Polki

Nasz Odkupiciel, dzieckiem w Nazarecie,
Piastował krzyżyk, na którym świat zbawił:
O matko Polko! ja bym twoje dziecko
Przyszłymi jego zabawkami bawił.

Źródło: Adam Mickiewicz, *Do Matki Polki*, oprac. Małgorzata Orzeł, Wrocław 1989.

Męczeństwo przyszłego powstańca, jak zapowiada podmiot liryczny, stanie się również udziałem jego matki. Wskazują na to wersy:

((Adam Mickiewicz

Do Matki Polki

Klęknij przed Matki Bolesnej obrazem,
I na miecz patrzaj, co Jej serce krwawi:
Takim wróg piersi twe przeszyje razem!

Słowa te nawiązują do przedstawień malarskich i rzeźbiarskich, w których serce Matki Bożej bolejącej nad śmiercią Jezusa przeszywa miecz. Miecz ten symbolizuje jej duchowy ból, który rozpoczął się podczas męki Chrystusa na krzyżu.

Figura Matki Bożej przebitej siedmioma mieczami boleści w kościele św. Krzyża w Salamance

Źródło: Zarateman, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Porównanie matki Polki do Matki Bożej, zaś jej syna do Chrystusa wskazuje na sakralizację obu postaci, wpisanie ich działań w plan boski. Tym planem, w którym ofiara Polski ma szczególną rolę, jest zbawienie wszystkich narodów – taką wizję dziejów głosił romantyczny mesjanizm. Pojmowanie powstańczej walki o wolność w kategoriach dzieła Bożego sprawia, że trud i poświęcenie młodych patriotów i ich matek nie idą na marne.

Słownik

apostrofa

(gr. *apostrophē* – odwrócenie, zwrot) składniowa figura retoryczna, charakteryzująca się bezpośrednim zwrotem do osoby, bóstwa, idei, wydarzenia, pojęcia lub przedmiotu

etos rycerski

wykształcający się w średniowieczu zespół wartości i zasad, którymi powinien się charakteryzować idealny rycerz; należały do nich godność, honor, siła, odwaga, wierność władcy i damie serca, poświęcenie, pobożność

libertynizm

(łac. *libertinus* – wyzwolony, wyzwoleniec) ruch społeczno-polityczny powstały we Francji w XVII w., skierowany przeciw autorytaryzmowi religijnemu, ideałom ascetycznym i tradycyjnej obyczajowości. Libertyni odrzucali normy obyczajowe swoich

czasów, głosili powrót do natury, polegający m.in. na swobodnym podejściu do spraw seksu i nagości. Współcześnie mianem tym określa się poglądy uzasadniające różnie rozumianą wolność

Polecenie 1

Joanna Szerszunowicz już we wstępie do niżej zacytowanej pracy zwraca uwagę, że wyrażenie „matka Polka” nie ma odpowiednika wyrazowego czy frazeologicznego w językach obcych, ma za to silne osadzenie w polskiej kulturze i jest nośnikiem znaczeń, które mogą odczytać tylko użytkownicy języka polskiego. Na podstawie tekstu Szerszunowicz wyjaśnij, jak okres zaborów wpłynął na ukształtowanie się mitu matki Polki.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PY9jn29bB>

Matka Polka to wzorzec znany z literatury i obrazów, który wykształcił się w okresie, kiedy Polska utraciła niepodległość [...]. Wtedy to [...] „kobiety stanęły przed rozmaitego rodzaju zadaniami. Gwarancją utrzymania tożsamości narodowej było odpowiednie wychowanie dzieci, stało się ono więc sprawą polityczną. [...] Kiedy mężowie przebywali w więzieniach bądź na zesłaniu albo brali udział w powstaniach, z których już często nie powracali, to kobiety zajmowały się prowadzeniem gospodarstwa bądź interesów. [...] Konieczność podołania tym różnym obowiązkom doprowadziła do ukształtowania się syndromu bohaterskiej, potrafiącej udźwignąć każdy ciężar Matki-Polki” [...].

W okresie zaborów Matka Polka miała dbać o wychowanie dzieci w duchu patriotycznym, w umiłowaniu wolności [...], w poszanowaniu dla języka ojczystego i kultury. Taka była koncepcja udziału kobiet w polskiej wspólnotie narodowej [...]. Zakładała ona poniesienie ofiary, co podkreślał Adam Mickiewicz w wierszu *Do Matki-Polki*, oraz tworząc postać Pani Rollison. Maria Janion zwraca uwagę na fakt, że Mickiewicz tworzył w swych dziejach wizję, którą ówczesne kobiety realizowały w życiu: „W efekcie romantycznych nakazów kobieta polska przyzwyczaiła się do dźwigania ciężarów życia rodzinnego i publicznego w cieniu i milczeniu, byle spełniła się ofiara” [...]. Wizualizację wzorca znajdujemy między innymi u Grottgera: jego grafiki *Żałobne wieści* i *Na poboju* ukazują kobiety cierpiące, rozpaczające po stracie

najbliższych. Matka powstańca przedstawiona na drugiej z grafik określona została [...] mianem świeckiej Piety [...], jej cierpienie to ofiara, jaką ponosi na rzecz narodu. [...]

Mit Matki Polki [...] jest obecny również w okresach późniejszych: jego wcielenia odnajdujemy w postaciach matek żołnierzy, powstańców, strajkujących opozycjonistów. [...]

Kim jest Matka Polka w odczuciu współczesnych rodzimych użytkowników języka polskiego? Jakie ma cechy? [...] Odpowiedzi na te pytania [...] przyniosła analiza wyników badań ankietowych dotyczących semantyki i stylistyki jednostki Matka Polka. [...]

Uczestnicy badania definiowali tę jednostkę w następujący sposób: „kobieta, która za najważniejsze w swoim życiu uważa rodzinę i ojczyznę” [...], „wzór kobiety polskiej” [...], „ideał Polki” [...], „kobieta oddana tradycji” [...], „matka cierpiąca, kobieta, która ze względów na przykład historycznych musi rozstać się ze swoim dzieckiem, stracić je w imię wyższych ideałów” [...], „przykładowa matka wychowująca swoje dzieci w poszanowaniu dla tradycji, Polski i katolicyzmu” [...], „kobieta prawa, kochająca swój kraj” [...]. Charakterystyczne dla niej jest poświęcenie [...]: „nigdy nie ma czasu dla siebie, bo dba o męża i dzieci” [...]. Zwracano również uwagę na fakt, że Matka Polka to kobieta, która ma dużą liczbę dzieci i bardzo je kocha. [...]

Analiza zawartości ankiet pozwala stwierdzić, że respondenci nie przypisują jednostce Matka Polka jednego rodzaju zabarwienia, podając trzy: pozytywne (przy znaczeniu tradycyjnym i eksponowaniu dobroci), neutralne (przypisane znaczeniu ‘matka, która jest Polką’), negatywne (wiążane z ograniczeniem roli kobiety do żony i matki, całkowitą rezygnacją z własnych zainteresowań i ambicji).

Źródło: Joanna Szerszunowicz, *Lakunarność jednostki „Matka Polka” a jej dwujęzyczny opis słownikowy*, „Prace Językoznawcze” 2013; 15/2: 69–82.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PY9jn29bB>

Adam Mickiewicz

Do Matki Polki

O matko Polko! gdy u syna twego

W źrenicach błyszczący genijuszu świetność;

Jeśli mu patrzy z czoła dziecinnego

Dawnych Polaków duma i szlachetność;
Jeśli rzuciwszy rówieśników grono,
Do starca bieży, co mu dumy pieje;
Jeżeli słucha z głową pochyloną,
Kiedy mu przodków powiadają dzieje:
O matko Polko! źle się twój syn bawi!
Klęknij przed Matki Bolesnej obrazem,
I na miecz patrzaj, co Jej serce krwawi:
Takim wróg piersi twe przesyje razem!
Bo choć w pokoju zakwitnie świat cały,
Choć się sprzymierzają rządy, ludy, zdania:
Syn twój wyzwany do boju bez chwały
I do męczeństwa... bez zmartwychpowstania.
Każde mu wcześniej w jaskinią samotną
Iść na dumanie... zalegać rohoże,
Oddychać parą zgniłą i wilgotną
I z jadowitym gadem dzielić łoże.
Tam się nauczy pod ziemię kryć z gniewem
I być jak otchłań w myśli niedościgły;
Mową truć z cicha, jak zgniłym wyziewem,
Postać mieć skromną, jako wąż wystygły.
Nasz Odkupiciel, dzieckiem w Nazarecie,
Piastował krzyżyk, na którym świat zbawił:
O matko Polko! ja bym twoje dziecko

Przyszlými jego zabawkami bawił.
Wcześniej mu ręce okręcał łańcuchem,
Do taczkowego kaź zaprzęgać woza,
By przed katowskim nie zbladnął obuchem,
Ani się spłonił na widok powroza;
Bo on nie pójdzie, jak dawni rycerze,
Utkwić zwycięski krzyż w Jeruzalemie,
Albo jak świata nowego żołnierze
Na wolność orać, krwią polewać ziemię.
Wyzwanie przyszłe mu szpieg nieznajomy,
Walkę z nim stoczy sąd krzywoprzysiężny;
A placem boju będzie dół kryjomy,
A wyrok o nim wyda wróg potężny.
Zwyciężonemu za pomnik grobowy
Zostaną suche drewna szubienicy,
Za całą sławę krótki płacz kobiecy
I długie, nocne rodaków rozmowy.
Pisałem na drodze do Genui 1830.

Źródło: Adam Mickiewicz, *Do Matki Polki*, oprac. Małgorzata Orzeł, Wrocław 1989.

((Adam Mickiewicz

Do Matki Polki

O matko Polko! gdy u syna twego
W żrenicach błyszczący genijusza świetność;
Jeśli mu patrzy z czoła dziecinnego
Dawnych Polaków duma i szlachetność;

Jeśli rzuciwszy rówieśników grono,
Do starca bieży, co mu dumy pieje;
Jeżeli słucha z głową pochyloną,
Kiedy mu przodków powiadają dzieje:

O matko Polko! źle się twój syn bawi!
Klęknij przed Matki Bolesnej obrazem,
I na miecz patrzaj, co Jej serce krwawi:
Takim wróg piersi twe przeszyje razem!

Bo choć w pokoju zakwitnie świat cały,
Choć się sprzymierzają rządy, ludy, zdania:
Syn twój wyzwany do boju bez chwały
I do męczeństwa... bez zmartwychpowstania.

Każde mu wcześniej w jaskinią samotną
Iść na dumanie... zalegać rohoże,
Oddychać parą zgniłą i wilgotną
I z jadowitym gadem dzielić łożę.

Tam się nauczy pod ziemię kryć z gniewem
I być jak otchłań w myśli niedościgły;
Mową truć z cicha, jak zgniłym wyziewem,
Postać mieć skromną, jako wąż wystygły.

Nasz Odkupiciel, dzieckiem w Nazarecie,
Piastował krzyżyk, na którym świat zbawił:
O matko Polko! ja bym twoje dziecko
Przyszłymi jego zabawkami bawił.

Wcześniej mu ręce okręcaj łańcuchem,
Do taczkowego każ zaprzęgać woza,
By przed katowskim nie zbladnął obuchem,
Ani się spłonił na widok powroza;

Bo on nie pójdzie, jak dawni rycerze,
Utkwić zwycięski krzyż w Jeruzalemie,
Albo jak świata nowego żołnierze
Na wolność orać, krwią polewać ziemię.

Wyzwanie przysze mu szpieg nieznajomy,
Walkę z nim stoczy sąd krzywoprzysiężny;
A placem boju będzie dół kryjomy,
A wyrok o nim wyda wróg potężny.

Zwyciężonemu za pomnik grobowy
Zostaną suche drewna szubienicy,
Za całą sławę krótki płacz kobiecy
I długie, nocne rodaków rozmowy.

Pisałem na drodze do Genui 1830.

Źródło: Adam Mickiewicz, *Do Matki Polki*.

Polecenie 2

Na podstawie obu nagrań określ rolę mitu matki Polki w literaturze romantycznej.

Sprawdź się

Tekst do ćwiczeń:

((Adam Mickiewicz

Do Matki Polki

O matko Polko! gdy u syna twego
W źrenicach błyszczący genijuszu świetność;
Jeśli mu patrzy z czoła dziecinnego
Dawnych Polaków duma i szlachetność;

Jeśli rzuciwszy rówieśników grono,
Do starca bieży, co mu dumy pieje;
Jeżeli słucha z głową pochyloną,
Kiedy mu przodków powiadają dzieje:

O matko Polko! źle się twój syn bawi!
Klęknij przed Matki Bolesnej obrazem,
I na miecz patrzaj, co Jej serce krwawi:
Takim wróg piersi twe przesyje razem!

Bo choć w pokoju zakwitnie świat cały,
Choć się sprzymierzają rządy, ludy, zdania:
Syn twój wyzwany do boju bez chwały
I do męczeństwa... bez zmartwychpowstania.

Każde mu wcześniej w jaskinią samotną
Iść na dumanie... zalegać rohoże,
Oddychać parą zgniłą i wilgotną
I z jadowitym gadem dzielić łoże.

Tam się nauczy pod ziemię kryć z gniewem
I być jak otchłań w myśli niedościgły;
Mową truć z cicha, jak zgniłym wyziewem,
Postać mieć skromną, jako wąż wystygły.

Nasz Odkupiciel, dzieckiem w Nazarecie,
Piastował krzyżyk, na którym świat zbawił:
O matko Polko! ja bym twoje dziecko
Przyszłymi jego zabawkami bawił.

Wcześniej mu ręce okręcaj łańcuchem,
Do taczkowego każ zaprzęgać woza,
By przed katowskim nie zbladnął obuchem,
Ani się spłonił na widok powroza;

Bo on nie pójdzie, jak dawni rycerze,
Utkwić zwycięski krzyż w Jeruzalemie,
Albo jak świata nowego żołnierze
Na wolność orać, krwią polewać ziemię.

Wyzwanie przyszłe mu szpieg nieznajomy,
Walkę z nim stoczy sąd krzywoprzysiężny;
A placem boju będzie dół kryjomy,
A wyrok o nim wyda wróg potężny.

Zwyciężonemu za pomnik grobowy
Zostaną suche drewna szubienicy,
Za całą sławę krótki płacz kobiecy
I długie, nocne rodaków rozmowy.

Pisałem na drodze do Genui 1830.

Źródło: Adam Mickiewicz, *Do Matki Polki*.

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Określ cechy podmioty lirycznego i adresata wypowiedzi. Zastanów się co jest treścią wiersza.

--	--

--	--

Ćwiczenie 2

Określ, jakimi środkami stylistycznymi są poniższe cytaty z wiersza *Do Matki Polki*. Połącz cytaty z nazwą środka stylistycznego.

ironia

silne nacechowanie emocjonalne,
zwrócenie uwagi na wagę poruszanej
kwestii

apostrofa

bezpośredni zwrot do adresatów
wiersza ma na celu wezwanie ich do
przyjęcia postawy zalecanej w wierszu

epitety

zasygnalizowanie, że sytuacja opisana
w wierszu, m.in. zadania i los
powstańca, nie jest sytuacją zwyczajną
ani aprobowaną

wykrzyknienie

stworzenie opozycji między złym
wrogiem a szlachetnymi patriotami

Ćwiczenie 3

Wybierz poprawną informację na podstawie treści wiersza *Do Matki Polki*.

1. Apostrofa otwierająca utwór nadaje mu charakter ☐ lamentu / ☐ wezwania .
2. Bohaterami wiersza są ☐ wszyscy powstańcy / ☐ przyszli powstańcy/buntownicy .
3. Na bohatera z wiersza, który walczy o ojczyznę, ☐ czeka / ☐ nie czeka pośmiertna sława.
4. Bohater wiersza jest wierny tradycji i ☐ przestrzega / ☐ nie przestrzega wszystkich zasad etosu rycerskiego.
5. Zadaniem matki jest ☐ wychowanie syna do walki o ojczyznę / ☐ ostrzeżenie syna przed konsekwencjami nierównej walki .

Ćwiczenie 4

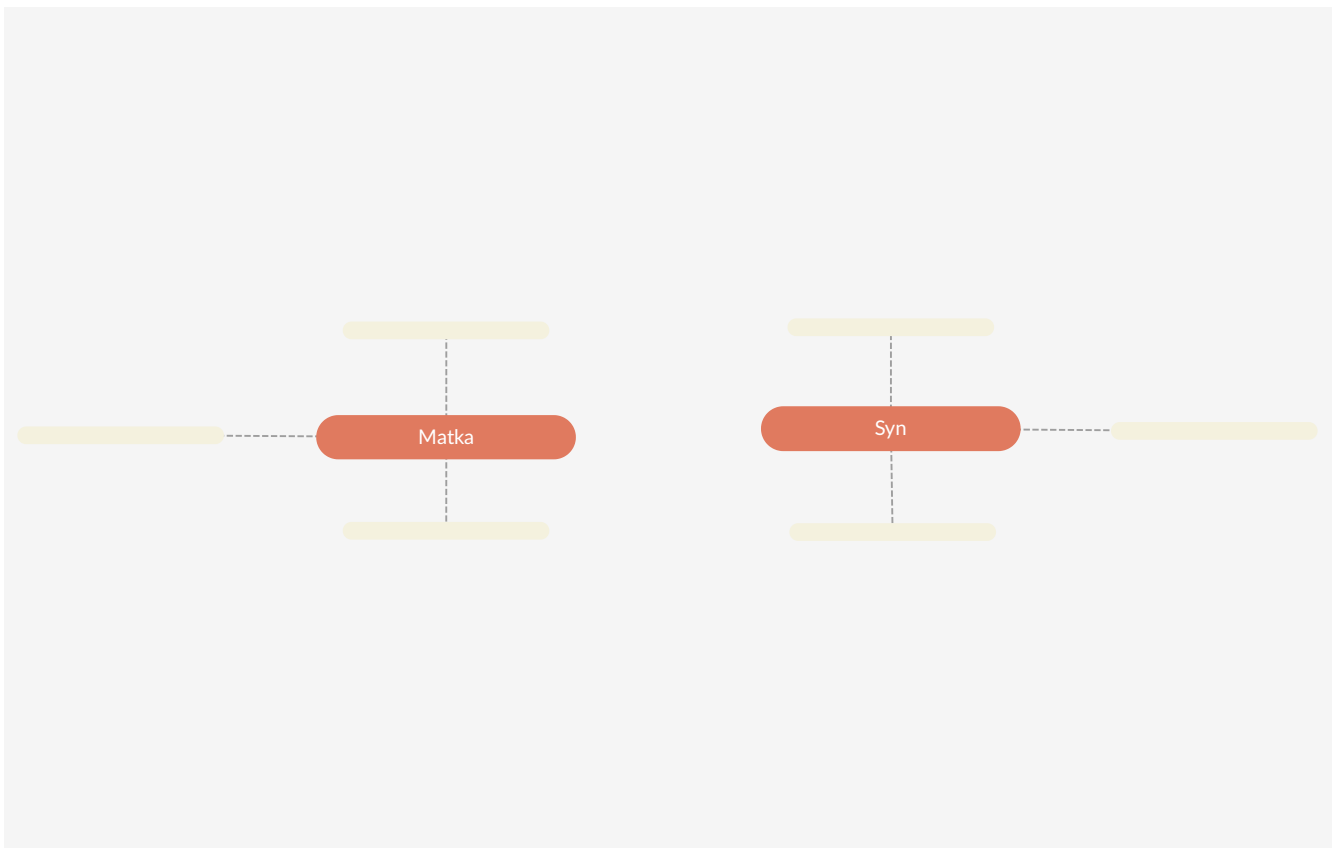

Wskaż występujące w wierszu symbole męczeństwa.

Ćwiczenie 5

Na podstawie wiersza *Do matki Polki* uzupełnij mapę myśli. Wpisz cechy matki i jej syna.

Scharakteryzuj rolę, jaką pełni w wierszu starzec opowiadający o przeszłości narodu. Swoje wnioski powiąż z interpretacją fragmentu innego mesjanistycznego utworu Mickiewicza, *Konrada Wallenroda*.

((Adam Mickiewicz

Konrad Wallenrod: powieść historyczna z dziejów litewskich i polskich

Chcę jeszcze zostać, zamknąć twe powieki,
I żyć — ażebym sławę twego czynu
Zachował światu, rozgłosił na wieki.
Obiegę Litwy wsi, zamki i miasta;
Gdzie nie dobiegę, pieśń moja doleci;
Bard dla rycerzy w bitwach, a niewiasta
Będzie ją w domu śpiewać dla swych dzieci;
Będzie ją śpiewać — i kiedyś w przyszłości
Z tej pieśni wstanie mściciel naszych kości...

Źródło: Adam Mickiewicz, *Konrad Wallenrod: powieść historyczna z dziejów litewskich i polskich*, Paryż 1949.

Wyszczególnij te rysy portretu matki i jej syna, które uzasadniają Mickiewiczowską koncepcję Polski jako Chrystusa narodów.

Ćwiczenie 8

Oceń, czy wiersz ma pesymistyczną wymowę. Posłuż się interpretacją ostatniej strofy wiersza i informacjami z sekcji „Przeczytaj”.

Dla nauczyciela

Autor: Bożena Święch

Przedmiot: Język polski

Temat: Portret matki i syna - A. Mickiewicz *Do Matki Polki*

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

5. dokonuje krytycznej selekcji źródeł;

6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- dokona analizy i interpretacji wiersza *Do Matki Polki*;
- omówi portret matki i syna na podstawie utworu *Do Matki Polki*;
- pozna koncepcję mesjanizmu romantycznego;
- dowie się, z czego wynikała popularność mitu matki Polki w romantyzmie.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;

- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy kilka obrazów (przykładowo: fresk Michała Anioła *Stworzenie Adama*, Rafael Santi, *Madonna ze szczygłem*, Artur Grottger, *Powitanie i pożegnanie powstańca*) i odsłania na nich tylko część pokazującą ręce. Zadaje pytania; Czyje to ręce? Kto do kogo je wyciąga? Co oznacza ten gest?
2. Uczniowie korzystają z burzy mózgów, uzasadniają swoje propozycje. Nauczyciel pokazuje całość obrazów, komentuje wypowiedzi uczniów. Podaje cel i temat lekcji.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel proponuje, aby wybrany uczeń odczytał głośno tekst Adama Mickiewicza *Do Marki Polki*. Utwór można również odtworzyć (nagranie w sekcji „Audiobook”). Pozostali uczniowie wypisują dostrzeżone przez siebie typy relacji matki i dziecka, o których pisze autor. Następnie odczytują zapisane przez siebie notatki.
2. Nauczyciel proponuje uczniom pracę w grupach. Celem jest wnikliwa analiza utworu *Do Matki Polki* (uczniowie wcześniej wysłuchują również nagrań z sekcji „Audiobook”). Zespoły mogą losować zadania do wykonania.
 - Określenie sytuacji lirycznej utworu, wskazanie środków stylistycznych oraz ich funkcji.
 - Omówienie sytuacji lirycznej i bohaterów utworu.
 - Motywy i symbolika w utworze.
 - Martyrologia Polaków ukazana w wierszu.

3. Grupy mieszają się, rozmawiają na temat utworu, wymieniają swoje spostrzeżenia.
4. Wybrany uczeń przedstawia klasie wersję analizy utworu *Do Matki Polski*, której nauczył się w czasie zajęć.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel zadaje pytania podsumowujące:
 - Na czym polega mesjanizm romantyczny?
 - W jaki sposób w romantyzmie był realizowany mit matki Polski?

Praca domowa:

1. Na podstawie obu nagrań z sekcji „Audiobook” określ rolę mitu matki Polki w literaturze romantycznej.

Materiały pomocnicze:

- https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/247119/makowska_matka_polka_konstrukcja_zlozona_2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- *Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny*, tom 1 i 2, praca zbiorowa, Warszawa 1984.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” do podsumowania lekcji.